

Lausunto

VM/534/03.01.00/2017

Lapin liitto 85/03.00.00/2017

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017) täydentämisestä

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Lapin liitolta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017) täydentämisestä.

Lapin liitto esittää lausuntonaan seuraavaa:

Siirtymäkaudella kohti maakuntaverotusta yleiskatteellinen valtionosuus on hyvä järjestely. Lapin liitto pitää hyvänä, että asukastiheyskriteerin osuutta on nostettu, mutta laskelmista voi todeta, että se on edelleen riittämätön, eikä huomioi Lappia pitkien etäisyyksien maakuntana riittävästi. Pitkät etäisyydet ovat kehittäneet ja vauhdittavat kehitystä digitaalisissa palveluissa, mutta sähköiset asiointiväylät vaativat toimivat tietoliikenneyhteydet, myös kohtuuhintaisesti asuttuun Lappiin.

Lapissa yksi keskeinen kysymys uudistuksen myötä tavoitellussa kustannusten hillinnässä on se, kuka vastaa kuljetuskustannuksista (asiakas, järjestäjä, tuottaja), ja tämä tulee huomioida maakuntien rahoituksessa.

Lain perusteluissa viitataan siihen, että maakunnan muihin kuin sote-tehtäviin ei liity sosiaali- ja terveystaloudellista vastaavaa menojen reaaliarvoa. Tämä toteutuu vain sillä, että norminpurkua jatketaan suunnitellusti ja hallitusti.

Alijäämän kattamisvelvollisuus ja siihen liittyvät kriisimaakuntakriteerit sekä lainanotto-oikeuden rajoittaminen ovat ristiriidassa maakunnallisen itsehallinnon kanssa. Samoin maakuntajaon muuttaminen ilman ao. maakunnan päätöksentekoa on ristiriidassa maakunnallisen itsehallinnon kanssa. Maakuntien ja valtion välille tullee muodostaa yhteinen neuvottelumenettely ja -toimielin.

Maakuntien toiminnan käynnistämiseen liittyvät rahoitustarpeet tulee huomioida ja resursoida täysimääräisesti, ja väliaikaishallinnon ja väliaikaisen valmistelutoimielimen rahoitus on turvattava. Saamen kielen vaikuttamistoimielimelle ja saamenkielisiin palveluihin tulee osoittaa erillinen määräraha saamelaisien kulttuuri-itsehallinnon perustalta. Vieraskielisyyskerroin ei turvaa saamenkielisten sosiaali- ja terveystaloudellisten palvelujen saatavuutta ja Lapin maakunnalle osoitettua erityistehtävää saamenkielen osalta.

Kuntien tulee voida siirtää tehtäviä maakunnalle, vaikka kaikki kunnat eivät olisi yksimielisiä ja sopimuksen piirissä.

Maaliskuisen rahoituslaskelman mukaan Lapin maakunnan nykyinen jako (kaikki tehtävät) on 743 734 174 euroa ja tuleva laskennallinen jako 723 348 986 euroa. Erotus on 20 385 188 euroa, kun se koko maassa on -28 000 000 euroa. Lapin maakunnan rahoituksen siirtymäajan 2019-2024 sopeutustarve on tähän nähden nykyisellä laskelmalla kohtuuttoman suuri, Varsinais-Suomen jälkeen toiseksi suurin (Lapissa muutos -113 eur / asukas). Sopeutustarve muissa kuin sote-tehtävissä on suhteellisen suuri -15,9% ja sote-tehtävissä -1,8%. Laissa on perusteluissa mainittu ”sen varmistaminen, että maakunnilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua velvoitteistaan”.

Tämänhetkiselä rahoituslaskelmalla ei voida enää puhua toimintojen tehostamisesta tai tuottavuuden nostamisesta, vaan rahoitusvajeesta, eikä sopeutuminen voi olla hallittua. Säästötavoite huomioiden tuntuu kohtuuttomalta, että Lappi sopeuttaisi toimintaansa lähes 2/3 koko maan sopeutustarpeesta. Pahimmassa skenaariossa Lapin maakunnassa ei kyetä ylläpitämään riittävää palveluverkostoa tai palveluvalikoimaa pidemmällä aikavälillä. Tämänhetkiselä esitetyllä mallilla ja rahoituksella Lapin maakunta ei tule selviytymään lakisääteisistä tehtävistään. Ratkaisuna on vähintään toteutettava ehdotettu siirtymäajan erityinen erä harkinnanvaraiseen rahoitukseen / korotuksiin.

Lapin liitto on aiemmin lausunut valtion ja maakuntien vastuun jakamisesta (että valtio vastaa rahoituksesta ja maakunnat palvelujen järjestämisestä), että vastuiden erottamista valtion ja maakunnan kesken tällä esitetyllä tavalla ei nähdä hyvänä ratkaisuna. Maakunnan rahoituksen joustovaran tai/ja rahan puute voi vaarantaa riittävien ja yhdenmukaisten palvelujen järjestämisen ja asiakkaiden näkökulmasta palveluiden saatavuuden. Maakunta joutuu vaihtoehtoisesti supistamaan palvelutarjontaa, rajaamaan palvelujen sisältöä tai tinkimään palveluiden laadusta. Em. johtuen maakunnalla tulee olla verotusoikeus. Vain verotusoikeuden ja sen tuoman taloudellisen joustovaran kautta voi maakunnan järjestämisvastuu toteutua siten, kun uudistus edellyttää.

